

“Het doel der opvoeding is: elk kind te helpen worden wat het is”. *Kees Boeke*

Basisonderwijs

Kees Boekelaan 10 3723 BA Bilthoven
Directeur: Anne-Mieke Bulters
T 030 228 28 42
werkplaatsbo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

Voortgezet onderwijs

Kees Boekelaan 12 3723 BA Bilthoven
Rector-bestuurder: Jeroen Croes
T 030 228 28 41
werkplaatsvo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

“It takes a
village to raise
a child.”

wp
krant

jaargang 39 | nummer 43 | januari 2023

Voortgezet Onderwijs

De actuele noodzaak van een kindergemeenschap
Dierengemeenschap

Algemeen

Bij Kees en Betty staat de gemeenschap centraal
Werk dan mee in De Werkplaats

Basisonderwijs

De gemeenschap vanuit ouderperspectief
Boeken voor het AZC in Huis ter Heide

Redactioneel winter 2023

Werkplaats, Kees Boekeschool, WP; er zijn nogal wat namen die je kunt gebruiken voor onze school. Officieel heten we De Werkplaats Kindergemeenschap, een lange en nogal statige naam. Waarom koos Kees Boeke ervoor om het woord ‘gemeenschap’ aan de naam van de school toe te voegen? En hoe hecht is de gemeenschap van De Werkplaats anno nu eigenlijk? Deze vragen lagen aan de basis van deze editie van de WP-Krant. Ze leverden mooie, onderhoudende artikelen op, bijvoorbeeld van Micha de Winter en onze eigen Jos Heuer.

Ook de stukken over dierengemeenschappen, onze boerenkooltraditie en de werkersraden van beide scholen beveel ik je van harte aan. En vergeet het interview met vertrekkend WP-icoon Heidi niet, dat – heel toepasselijk – het BO-deel in dit nummer afsluit. Heel veel leesplezier!

Berend Ike

Inhoud

- 3 Worden wie je bent is een teamsport
- 4 De actuele noodzaak van een kindergemeenschap
- 6 De werkersraad van het VO
- 8 Dierengemeenschap
- 10 De oud-werker: Maurice Jongerius
- 12 Bij Kees en Betty staat de gemeenschap centraal
- 16 De boerenkooltraditie
- 18 Werk dan mee in De Werkplaats
- 20 De gemeenschap vanuit ouderperspectief
- 22 Boeken voor het AZC in Huis ter Heide
- 24 De werkersraad van het BO
- 26 Jong geleerd is oud gedaan
- 28 ‘Ik zie overal onderwijs’
- 32 Mensengemeenschap

Colofon

Redactie
Anne-Mieke Bulters, Maarten Elenbaas,
Marijn Backer en Jeroen Croes
Eindredactie: Berend Jan Ike

Ontwerp
Mireille Geijssen/Evelyne Brehm/Feya Hijl

Drukwerk
Drukkerij ESED

Middenfoto's
Willem Mes

Foto cover
Willem Mes

Foto's zonder bronvermelding
Willem Mes

Worden wie je bent is een teamsport

Kinderen zijn als peuter vaak nog niet zo goed in het spelen met leeftijdsgenootjes. Ik denk dat veel ouders dat herkennen. Ze spelen in het begin weliswaar in elkaars nabijheid, maar van samenspel is niet meteen sprake. Het ene kind heeft bijvoorbeeld een bal (of ander speelgoed) en het andere wil die bal hebben en pakt hem soms af. De een laat het zich gebeuren, de ander komt in opstand. Wij ouders zeggen dan ‘samen delen’, maar een bal met z’n tweeën delen is nog best lastig. Aan een halve bal heb je niet zoveel. Het duurt een tijdje voordat kinderen leren hoe samen spelen gaat. Dat je de bal kunt delen door hem heen en weer te rollen. Dat je hem deelt als je een kunstje kunt voordoen aan de ander. Dat je hem deelt als je op jouw beurt een kunstje van de ander nadoet. En dat je de bal deelt als je hem als buitplaats gebruikt bij verstoppertje; het ontdekken van al deze dingen kost tijd.

Opgroeien is een teamsport. Individuele teamleden zijn niet allemaal hetzelfde, maar streven samen wel hetzelfde na. Bijvoorbeeld plezier, ontwikkeling of simpelweg de bal in het netje van de tegenstander krijgen. Ons eerste team is meestal het gezin. Later komen daar allemaal andere teams bij: vrienden, verenigingen, liefdes, werk. De bal toegespeeld krijgen, hem aan een ander gunnen of er een trucje mee kunnen voordoen gaat langzaam over in ruimte geven aan de ander, het voortouw durven nemen en leren om een moeilijke klus te klaren. Zo gezien is ook een klas, een groep of een team op De Werkplaats een oefenplaats voor allerlei levenskunsten.

Wat hierbij voor kinderen geldt, geldt tevens voor volwassenen: ook zij leren van elkaar. Op De Werkplaats ben je behalve medewerker ook teamlid en in die hoedanigheid leer je op jouw beurt

van je mede-teamleden. Je ziet elkaars lessen, helpt elkaar, deelt verantwoordelijkheden en bent samen trots op de groei van je werkers.

Ook ouders en verzorgers dragen bij aan elkaars ontwikkeling door opvoed-ervaringen met elkaar te delen. Hoe gaan anderen om met zaken als huiswerk, bedtijd en het loslaten van controle? Ouders van jonge kinderen treffen elkaar vaak vanzelf op het schoolplein en op het voortgezet onderwijs spreken ze elkaar bij klankbordgroepen en op door de ouderraad georganiseerde bijeenkomsten.

Opgroeien, lesgeven, opvoeden: op De Werkplaats is ‘worden wie je bent’ een teamsport.

Jeroen Croes
Rector-bestuurder

“De bal toegespeeld krijgen, hem aan een ander gunnen of er een trucje mee kunnen voordoen gaat langzaam over in ruimte geven aan de ander.”

De actuele noodzaak van een Kindergemeenschap

Jaren geleden, toen mijn beide kinderen nog op de WP zaten, bezocht ik natuurlijk regelmatig een ouderavond. Een keer ging die over faalangsttrainingen. Ik had het daar helemaal niet op, omdat ik dat symptoombestrijding vond. Als veel kinderen bang zijn om te falen, dan is dat meestal meer een eigenschap van het onderwijs en de prestatiecultuur dan van de kinderen zélf. Zij fungeren als kanaries in de kolenmijn. In mijn jeugdige onbezonnenheid flapte ik eruit dat die beste Kees (Boeke) zich in zijn graf zou omdraaien als ie zou horen dat dit soort trainingen op zijn WP bon ton geworden waren. Dat had ik beter niet kunnen doen, want de aanwezige medewerker bleef er bijna in. 'Iedereen die het op deze school ergens mee oneens is', zei hij, 'roept altijd maar dat die ouwe Kees zich in zijn graf zou omdraaien als...'. En hij had gelijk. Ik had Kees er natuurlijk buiten moeten laten.

Maar toch, maar toch... Kees Boeke was een sociale gemeenschapsdenker, wiens ideeën over onderwijs en samenleving ook nu nog heel actueel blijken te zijn. Want laten we wel wezen, we leven in een tijd van hyper-individualisering, ook als het om opvoeding en onderwijs gaat. We hebben het over schoolloopbanen, over toetsen en opbrengsten, over het beste uit jezelf halen; we leren kinderen al heel jong dat ze de juiste keuzes moeten maken en dat succes én dat falen je eigen verantwoordelijkheid zijn. Die hyper-individualisering keert zich inmiddels tegen het welbevinden en de mentale gezondheid van onze

kinderen. Daar komt nog bij dat we pech en tegenslag – die nu eenmaal bij het opgroeien én het leven horen – niet meer willen accepteren. Dus hebben we een hele nieuwe taal verzonnen die van deze ongemakken een individueel probleem of zelfs een stoornis maken. Faalangst is daar een mooi voorbeeld van. Arme kinderen: niet alleen moeten ze al vanaf de kleuterleeftijd voorbereid worden op die dolgedraaide toetscultuur, maar als ze daar – volkomen begrijpelijk – zenuwachtig van worden hebben ze er ook nog eens een psychologisch etiket bij!

Foto: Willem Mes

“Hyper-individualisering keert zich inmiddels tegen het welbevinden en de mentale gezondheid van onze kinderen.”

Maar nu terug naar Kees. In zijn filosofie waren dit soort termen helemaal niet nodig. De school was een gemeenschap van werkers en medewerkers die allemaal van elkaar verschilden en toch samen een organisch geheel vormden. Juist door het leven en werken in zo'n gemeenschap ontstond ontwikkeling, konden talenten tot bloei komen en leerden kinderen en volwassenen omgaan met verschillen. Een inclusieve gemeenschap, lang voordat het woord was uitgevonden. Het mooie is nu dat we er langzamerhand achterkomen dat

“Ieder kind telt, iedereen is van waarde, leren doe je samen, we dragen verantwoordelijkheid voor elkaar en voor onze leefomgeving.”

Foto: Micha de Winter

Kees met terugwerkende kracht gelijk heeft gekregen.

Het van oorsprong Afrikaanse gezegde 'It takes a village to raise a child', ooit bekend geworden doordat Hillary Clinton het in een verkiezingscampagne gebruikte, blijkt ook wetenschappelijk 'waar' te zijn. Dat wil zeggen: kinderen blijken in allerlei opzichten veel beter te gedijen wanneer ze zich gezien en gekend voelen in een gemeenschap. Als er een kring van betrokken volwassenen om kinderen heen staat, als meer mensen zich verantwoordelijk voor kinderen voelen dan uitsluitend de ouders, dan blijkt het met de ontwikkeling van die kinderen stukken beter te gaan dan wanneer ze in een geïsoleerde omgeving opgroeien. Dat geldt voor hun sociale en emotionele ontwikkeling, maar evenzeer voor de ontwikkeling van hun verstandelijke vermogens.

Ik ben blij dat mijn kinderen op De Werkplaats hebben gezeten en daar behalve Duits en wiskunde ook hebben geleerd in groepen te functioneren. Ik ben blij dat er nu ook weer een kleindochter tot die gemeenschap is toegetreden, hoewel ik als ophaal-opa wel eens twijfel aan die gemeenschappelijkheid. Ik wacht op het bankje en zie alleen maar mensen op hun telefoon kijken. Maar ja, troost ik mijzelf dan, die zijn natuurlijk bezig om op digitale wijze hun *village* vorm te geven.

Natuurlijk is er van alles gezegd en geschreven over de idealen en de dagelijkse werkelijkheid op De Werkplaats van vroeger. Mensen die Kees Boeke hebben meegemaakt vertellen je soms dat hij geen gemakkelijk heerschap was. Sommigen zeggen zelfs dat hij een democraat (of sociocraat) in hart en nieren was, mits de zaken op zijn manier geregeld werden. Maar afgezien

daarvan waren werkers én medewerkers vol lof over de gedeelde waarden die deze kindergemeenschap hooghield. Ieder kind telt, iedereen is van waarde, leren doe je samen, we dragen verantwoordelijkheid voor elkaar en voor onze leefomgeving. Zulke waarden staan in onze tijd onder druk. Door de hyper-individualisering, door de neoliberale prestatie- en afrekencultuur, door het georganiseerde wantrouwen dat zo vaak afbreuk doet aan de arbeidsvreugde van onderwijsprofessionals.

Ik denk dat ouders, werkers en medewerkers van de WP blij en trots mogen zijn op een school die altijd heeft geweigerd om een leerfabriek te worden en die zijn historische wortels in ere houdt. Maar mensen, we kunnen niet achteroverleunen, niks gaat vanzelf. Mij verbaast het bijvoorbeeld dat ik aan de ene kant zoveel ouders steen en been hoor klagen over de druk van de toetscultuur, de prestatiemoraal en de terreur van alle nieuwe labeltjes, terwijl ik aan de andere kant zo weinig mensen zie die zich daartegen verzetten.

Mijn hoop is gevestigd op de gemeenschap: als kind van de jaren zestig kijk ik uit naar een tegenbeweging, die, te beginnen in Bilthoven, zich als een kindvriendelijke olievlek over het land verspreidt.

Micha de Winter

Micha de Winter is emeritus hoogleraar Pedagogiek en was enkele jaren lid van de Raad van Toezicht van De Werkplaats

De werkersraad van het VO

Zomaar een donderdagmiddag in november. Het is 13:00 uur, de Siësta begint en de meeste werkers van het VO haasten zich naar de kantine of de Plus. Zo niet de leden van de werkersraad, die je ook wel de parels van de school zou mogen noemen. Want als iemand de gelijkwaardigheid tussen medewerkers en werkers namens laatstgenoemden bewaakt, zijn zij het wel! Nu druppelen ze binnen in het linker instructielokaal in team 6. Een handige plek voor voorzitter Sara: ze zit zelf in V4 en was hier dus toch al.

Buiten is het donker en druilerig, maar binnen is het lekker warm en gaan de broodtrommeltjes open. Er is een goedgevulde agenda én er is een medewerker te gast: Thijs Spook, teamleider van team 3 (klas 1 en 2 H/V).

Thijs stelt zich voor en legt uit dat de werkersraad al vóór de pandemie had aangegeven regelmatig een medewerker uit de schoolleiding bij de vergaderingen te willen betrekken. Dat komt goed uit, want zo kan hij meteen de binnenkort te organiseren *Werkersraad-Heidag*,

ter bevordering van de samenwerking tussen de raadsleden, toelichten. De bijeenkomst zal gaan plaatsvinden in het monumentale Werkplaatsgebouw aan de Frans Halslaan, een plek die bijna geen van de aanwezigen blijkt te kennen. Medewerkers Claartje, Gerard en Roos helpen mee met het organiseren van activiteiten. Spannend!

Na Thijs' uitleg neemt voorzitter Sara het weer over. In een gemoedelijke sfeer praat de raad achtereenvolgens over de communicatie tussen de leden (waar zijn

De Werkersraad van het VO

“Als iemand de gelijkwaardigheid tussen medewerkers en werkers namens laatstgenoemden bewaakt, zijn zij het wel!”

de team 1-werkers? hoe worden die uitgenodigd? is al gedaan, via de groepsapp; maar werkt die app eigenlijk wel?), het promoten van de werkersraad binnen de school, de rolverdeling binnen de raad (wie wordt secretaris en vaste notulist bij vergaderingen?) en de wens om net als

HNL voor de vakantie op een mooie plek in school een grote kerstboom neer te zetten (gaat aan gebouwdirecteur Liselot gevraagd worden). Volgende agenda-punt: het meubilair. Het gaat niet goed met de stoelen. Als je er ook maar een

béétje op achteroverleunt (één raads-lid beeldt dit uit, tot groot vermaak van de andere leden) zeggen ze 'krak!': rugleuning doormidden. Ook de tafels moeten het ontgelden; er is er bijna geen een die níet wiebelt. Gelukkig: Thijs heeft iets gehoord over afgeschreven meubilair, dus misschien wordt het een en ander binnenkort vervangen.

De pauze loopt op z'n eind. De Heidag komt nog één keer langs. Hoe laat begint die eigenlijk? Om 09:00 uur. Dan kunnen we uitslapen dus? Chill!! Ehhh,

we moeten wel helemaal naar een ander gebouw fietsen hoor.

Eén raads-lid heeft het toch niet op een rijtje allemaal: wanneer is die Heidag nou precies? Alle andere leden, in koor: 8 december!

De werkersraad van het VO. V.l.n.r.: Sara, Jiskje, Joep, Annelie, Raoul, Lucas, Mack en Elissa

Dierengemeenschap

Stel, je maakt een ommetje over de Serengeti-vlakte in Kenia en spreekt een wildvreemde gnoe aan. Stel je voor dat het dier jou kan verstaan en dat hij kan praten. Als je deze gnoe zou vragen wat de zin van het leven is, dan zou hij waarschijnlijk antwoorden: 'Och, grazen, wat rondlopen en een oogje openhouden voor dat luipaard dat mij als brunch wil gebruiken.'

Dat is natuurlijk een waarheid als een gnoe maar toch wat magertjes, dus je dringt aan. Na een lichte overpeinzing zegt het dier waarschijnlijk toch nog 'Nieuwe gnoetjes maken', waarna hij weer verder gaat met grazen. Einde gesprek. Nu is dit een fictieve situatie (luipaarden brunchen immers niet), maar biologisch gezien klopt 't wel. Leven bestaat bij de gratie van het voortbrengen van nieuw leven en organismen zijn daar 24/7 mee bezig.

Dieren die in sociaal verband met elkaar leven zijn over het algemeen nogal succesvol in overleven en zich voortplanten. Leven in een gemeenschap levert immers grote voordelen op. Prooidieren zoals de gnoe zijn veiliger in een kudde dan in hun eentje. Sociale insecten zoals bijen vormen een buitengewoon goed georganiseerde en productieve gemeenschap. En hyena's zijn zeer efficiënte jagers omdat ze door samen te werken zonder al te veel inspanning aan hun prooi kunnen komen.

De leden van zo'n gemeenschap hebben duidelijk voordeel van het samenwer-

kingsverband en vice versa vaart de gemeenschap wel bij tevreden leden. Maar er hangt wel een prijskaartje aan het lidmaatschap. Bij bijenvolken is er een strikte hiërarchie; iedere bij heeft slechts één functie en geen andere. Een werkster kan nooit opklimmen in de rangorde. In een kudde gnoes is er voortdurend concurrentie tussen groepsleden om voedsel en water. En bij een troep hyena's moet het alfa-vrouwtje altijd op haar hoede zijn voor anderen die de leiding over willen nemen.

Het bestuderen van de groepsdynamiek binnen zo'n dierengemeenschap is natuurlijk voer voor biologen. Sociologen mogen graag over hun schouders meekijken, want een interessante vraag is in hoeverre groepen van mensen gedrag vertonen dat te herleiden is tot waarnemingen die biologen in het dierenrijk hebben gedaan.

Dierengemeenschappen volgen in het algemeen eenvoudiger sociale regels dan mensengemeenschappen. Alles draait immers om simpelweg overleven en voortplanten, dus die regels zijn relatief makkelijk te herkennen. Sociologen hebben 't moeilijker. Als je een groep mensen bestudeert, dan zie je dat ieder individu (in principe) beschikt over een eigen karakter en dat hij unieke relaties onderhoudt met anderen in de groep. Als je een groep mensen bestudeert verdrink je al gauw in de complexiteit van de sociale verhoudingen binnen die groep, laat staan dat je een eenduidig antwoord krijgt op je onderzoeksvraag.

De eenvoudiger leefregels uit de dierenwereld kunnen dan houvast bieden om te verklaren waarom mensen zich op een bepaalde manier gedragen. Immers, mens en dieren hebben gemeenschappelijke voorouders.

Hoewel je altijd voorzichtig moet zijn met het projecteren van dierlijk op menselijk gedrag en omgekeerd, durf ik te beweren dat een observatie van werkgedrag in het domein een feest van herkenning is. Voorbeeld: voor pubers is de ontwikkeling van hun sociale vaardigheden en het bepalen van de positie in een groep van cruciaal belang. Veel jongens vertonen daarom de volgende mix van gedragingen: veel lawaai maken om gehoord te worden afgewisseld met duwen en trekken om hun aanwezigheid en positie

te verstevigen. Bij meisjes is het meppen vervangen door zachtere vormen van fysiek contact, zoals op elkaars schoot zitten en met elkaars haar bezig zijn, gelardeerd met eindeloos (luid) praten. Zeker het voorbeeld van de jongens is overduidelijk in de dierenwereld terug te vinden in de vorm van spelende en stoeiende jonge dieren.

Maar ook leergedrag zie je terug in de dierenwereld. Een beroemd voorbeeld is dat van een populatie makaken (een apensoort) op een eilandje voor de Japanse kust. Een van de makaken kwam erachter dat je het zand van een handje rijst af kon wassen door de rijst in water te gooien. Het zand zonk, de rijst bleef drijven en kon opgepikt worden. Deze kennis verspreidde zich al snel door de populatie, maar alleen via de jonge dieren. Zij kopieerden het gedrag van de slimme, oudere makaak. In dat

licht gezien krijgt het geven van het goede voorbeeld (het gewenste gedrag) door de medewerker een nieuwe lading. Als je dit gewenste gedrag terugziet bij de werkers, zou dan niet ook het *ongewenst* gedrag dat zij vertonen – in ieder geval voor een deel – te herleiden zijn tot het gedrag van de medewerker?

Wat moet je als Werkplaats-medewerker nu met deze wijsheid? De Werkplaats is een gemeenschap van mensen, en daarmee – in het licht van wat hierboven beschreven is – een sociologisch ding, waarin we wat we weten uit de sociologie (en ook de psychologie) hebben verweven met onze idealen. We hebben weliswaar een stabiele en veilige leeromgeving gecreëerd voor de werkers, maar het is niet alles goud wat er blinkt. Er zijn altijd wel problemen – grote en kleine – die om een oplossing vragen. Misschien kan wat biologische kennis

over groepsdynamiek verlichting bieden. Of wellicht inspireren.

In een studie van Markham et al (PNAS, oktober 2015) werden vijf groepen gele bavianen gedurende elf jaar gevolgd. De groepen hadden verschillende groottes en de onderzoekers wilden weten of de groepsgrootte van invloed is op het stressniveau van de bavianen. Het bleek dat er een U-vormig verband bestaat tussen de twee factoren: bij een bepaalde groepsgrootte was het stressniveau 't laagst, bij een kleinere of grotere groep ging het niveau omhoog. Voer om de omvang van de instructie- klassen te heroverwegen? Daar zal nog wel wat onderzoek voor nodig zijn, maar liever niet op de wijze van Markham. Zij bepaalde het stressniveau van de bavianen aan de hand van het gehalte aan stresshormonen in hun uitwerpselen.

Arnoud van Zoest
Medewerker biologie

Vlooiende Japanse makaken (Foto: Wikipedia)

“Bij meisjes is het meppen vervangen door zachtere vormen van fysiek contact, zoals op elkaars schoot zitten en met elkaars haar bezig zijn.”

De oud-werker: Maurice Jongerius

Wanneer en hoe lang heb je op De Werkplaats gezeten?

Van 1986 tot 2000. Daar stond je dan met veertien rozen bij je eindexamen. Dat was toch altijd wel een ding!

Wat voor werker was je?

Een enthousiaste en gedreven werker uit een gezin waarin vijf kinderen plus de moeder allemaal op De Werkplaats hebben gezeten.

Welke herinnering heb je aan De Werkplaats?

Dat je letterlijk veertien jaar met groten-deels dezelfde mensen in de klas zat, waarmee je dus ook samen ontzettend veel meemaakte. De unieke locatie, knikkeren op de aarde, klassenwedstrijden op echt gras, sporten die men op andere scholen niet kende (speerwerpen, softbal, hardloopwedstrijden), de bosrand, een kinderboerderij, musicals, volksdansen en natuurlijk kan ik het stichtingslied nog gewoon meezingen. Daarnaast de gelijkwaardigheid tussen werkers en medewerkers, de sfeer in de blauwe en groene kantine en de groepjes verschillende werkers die met elkaar samenklonterden in specifieke hoeken. Eigenlijk kon je het alleen begrijpen als je er zelf bij was geweest. Vriendjes op andere scholen en hun ouders snaptten er maar weinig van. En bovenal: alle medewerkers kan ik me enorm goed herinneren, omdat iedereen iets typerends had. En last but not least: de WP-truien die wij thuis hadden, in alle kleuren van de regenboog.

Spreek je nog oud-klasgenoten en andere oud-WP'ers?

Mijn eigen familie natuurlijk, waarbij we nog regelmatig momentjes hebben zoals 'echt een WP-ding' als we weer eens iets apart beschrijven in de leefwereld van onze eigen kinderen. Verder spreek ik een enkeling nog wel eens, maar is het toch vooral wat je voorbij ziet komen op social media.

Maurice Jongerius nu

Wat herken je nu nog?

De laatste keer dat ik er ben geweest herkende ik natuurlijk nog de contouren van het terrein, maar met alle nieuwbouw en andere aanpassingen is de plek wel echt fysiek enorm veranderd.

Wat heb je in je latere leven gemerkt van je WP-verleden?

Er is geen school zoals de WP, dat durf ik wel te zeggen. Ik heb altijd het idee gehad dat mijn vorming door de WP

“Alle medewerkers kan ik me enorm goed herinneren, omdat iedereen iets typerends had.”

enorm belangrijk is geweest in mijn hele leven als het gaat om het ontwikkelen van een brede interesse, het respecteren van mens en maatschappij, samenwerken, creatieve oplossingen verzinnen, verantwoordelijk zijn voor je eigen keuzes en het nastreven van vrijheid. Daarnaast hebben we natuurlijk ook gewoon allerlei kennis en vaardigheden opgedaan op een manier die nooit heeft gevoeld als iets wat moest, maar vooral als iets wat ik zelf graag wilde.

Ik merk ook dat een hoop mensen om mij heen wel eens gehoord hebben van de WP en dan altijd willen weten wat er nou precies zo bijzonder is aan die plek.

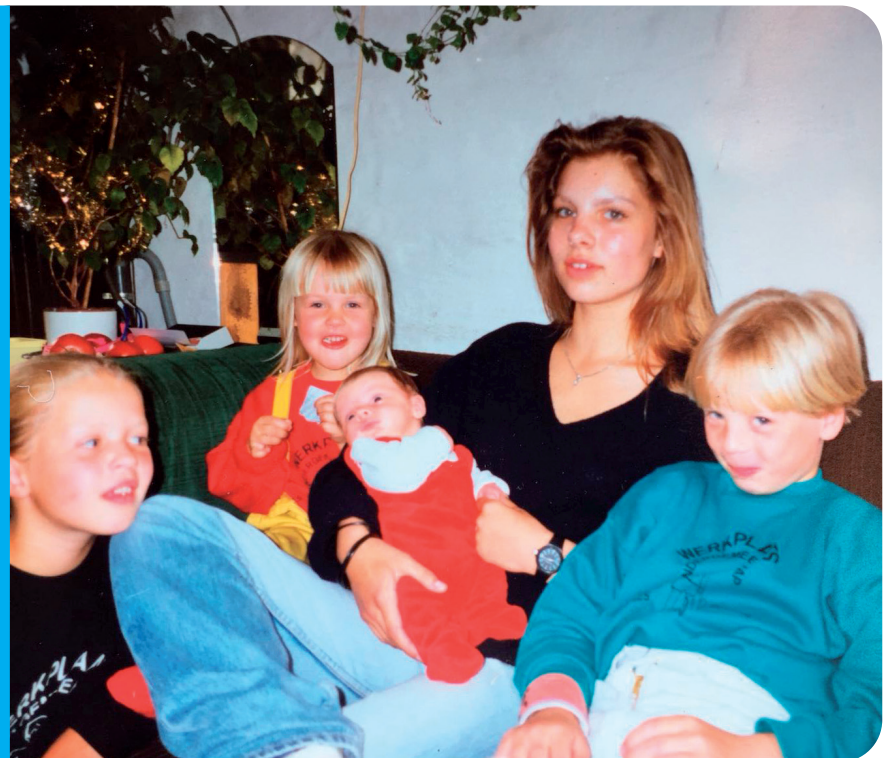
In mijn loopbaan na de WP heb ik altijd banen gehad die nog niet bestonden totdat ik ze ging doen. Voor mij was dat niet meer dan logisch om na te streven omdat mijn honger naar zelf keuzes maken en dingen creëren vanuit de WP niet meer dan logisch was.

De WP-Kinderen uit het gezin Jongerius

Maria (1975)
Layla (1980)
Maurice (1982)
Juanita (1986)
Jimmy (1990)

De oudste drie plus mijn moeder hebben allemaal les gehad van Ton Faas ;)

De kinderen Jongerius in hun WP-tijd. Helemaal rechts Maurice.

“Er is geen school zoals de WP, dat durf ik wel te zeggen.”

Bij Kees en Betty staat de gemeenschap centraal

Quakergemeenschap, Gemeenschapsleiding, Kindergemeenschap, Oudergemeenschap, Internationale Kindergemeenschap, Mensengemeenschap, Kosmische Gemeenschap: in het levensverhaal van Kees en Betty Boeke staat het begrip 'gemeenschap' centraal.

Quakers en de gemeenschap

Bij 'het religieus genootschap der Vrienden', ook wel 'Quakers' genaamd, werd het geloof persoonlijk beleefd, maar in de setting van de gemeenschap ('community'). De samenkomsten waren sober en vonden plaats in een kale ruimte zonder beelden en er werd

niet gezongen. Gewoonlijk zat men in een vierkant of cirkel tegenover elkaar. Dit zorgde ervoor dat de aanwezigen zich ervan bewust waren dat zij een groep waren waarin iedereen gelijk was. De bijeenkomst bestond grotendeels uit stil bij elkaar zijn tot één van de gelovigen zijn of haar (geloofs)ervaring met de andere leden van de gemeenschap wilde delen en opstond en sprak. Buiten de eigen kring leverden de Quakers een belangrijke bijdrage aan de gemeenschap door hun zorg voor het welzijn van de minderbedeelden en door allerlei activiteiten om het alcoholgebruik tegen te gaan. Dit deden ze met

name door het opzetten van 'teashops', waar al snel ook warme chocolademelk geschonken werd: het begin van het chocolade-imperium van de familie Cadbury. Als werkgevers stimuleerden de Cadbury's de gemeenschapszin onder hun arbeiders door allerlei sportieve en culturele activiteiten.

Betty Cadbury werd thuis in deze Quakergeest opgevoed en toen de 25-jarige Kees – met zijn deels doopgezinde achtergrond – zich in Engeland bij de Quakers aansloot en met Betty trouwde, was de basis gelegd voor hun gezamenlijke gemeenschapsideaal.

De 'Bespreking' van de Middelbare School, 1953. Foto uit W. Rawson - 'The Werkplaats Adventure', 1956

Gemeenschapsleiding

Al direct nadat Kees en Betty in Bilt-hoven waren komen wonen, startten zij hun vredesactiviteiten. Daarin paste ook het idee dat een nieuwe wereldordening bereikt zou worden door de staat met zijn staatsdwang en het parlementaire systeem – dat de meerderheid de macht gaf over de minderheid – af te wijzen en te kiezen voor een opbouw van de ideale samenleving vanuit kleine gemeenschappen zonder hiërarchie en autoriteit. Iedereen had er evenveel recht van spreken en besluiten werden – zoals bij de Quakers – unaniem door de 'gemeenschap' genomen.

Kees nam het initiatief voor de 'Bilthovense Beweging' met de 'Gemeenschapsleiding Bilt-hoven' en in 1922 richtte hij het *Gemeenschapsblad* op. De redactie was een gemeenschappelijke taak en het blad werd huis-aan-huis verspreid en bestond met name uit berichten over maatschappelijke en

Het Quaker Meeting House

vredesactiviteiten, maar ook uit gewoon lokaal nieuws en advertenties. Vanuit deze beweging werd onder andere actie ondernomen om de krotwoningen op het Jodendom (daar waar tegenwoordig de Kwinkelier ligt) af te breken en nieuwe huizen te bouwen. Maar beweging en blad leidden in de Bilthovense gemeenschap niet tot verdergaande actie en ook "door andere 'smartelijke ervaringen' in die jaren was Kees gaan inzien dat wereldhervorming van onderaf moest komen en dat 'voor gemeenschapsleven een zekere ontwikkelingsgang' nodig was. Met volwassenen die in de oude maatschappij waren opgegroeid, kon niet 'zomaar een nieuwe samenleving' worden opgebouwd". Kees begon mede daarom in 1926 'een schooltje'.

Kindergemeenschap

De leiding op deze Werkplaats Kindergemeenschap was in handen van de werkers en medewerkers samen. In de 'Bespreking' werden de besluiten gezamenlijk genomen en door de 'schrijver' (er was geen voorzitter) in de zogenaamde 'minutenboeken' vastgelegd. Ook deze wijze van vergaderen en besluiten

nemen en vastleggen had Kees van de Quakers overgenomen.

In de eerste jaren ging de aandacht van Kees bij de inrichting van het onderwijs vooral uit naar het systematiseren van zijn gemeenschapsideaal. Er waren veel gezamenlijke activiteiten en De Werkplaats was net een familie. Met allerlei kleine dingen probeerde hij er een gezinssfeer te scheppen. En dan niet het gezin met de vader aan het hoofd, maar een gezin waarin vader en moeder gelijkwaardig waren. Werkers en medewerkers vormden samen met de ouders een gemeenschap waarin saamhorigheid centraal stond. De gemeenschapszin werd gestimuleerd door gezamenlijke activiteiten als vieringen (zoals de gezamenlijke kerstmaaltijd die tot op heden is blijven voortbestaan), toneel- en muzikuitvoeringen, volksdansen en kampen.

Oudergemeenschap

Als de start van de opbouw van de ideale samenleving met kinderen was gemaakt, zou volgens Kees geleidelijk vanuit deze groep kinderen de 'Oudergemeenschap' kunnen ont-

Kerstmaaltijd 1953. Kees Boeke zit links op de voorgrond.

staan. Daarmee zou voortgebouwd worden aan een samenleving zonder hiërarchie en staatsmacht: “En eenmaal volwassen zouden alle werkers zich ‘bewust door eigen besluit’ aansluiten bij een ‘ouderengemeenschap’. Dit zou het lichaam zijn ‘waarin eenmaal de orde van thans zich zal kunnen oplossen’”².

Internationale Kindergemeenschap

Maar de opbouw van de ideale samenleving vanuit gemeenschappen van kinderen zou ook moeten plaatsvinden over de landsgrenzen heen. Dat idee had Kees al in 1934 in zijn boek *Kindergemeenschap* vermeld en hij heeft dat in de jaren daarna uitgewerkt en op internationale conferenties gepropageerd. In 1937 werd de *International Children's Community* opgericht. Het opvoeden tot wereldburger zou centraal staan. Daarvoor zouden in Bilthoven verschillende paviljoens gesticht worden met elk een andere voertaal. Na de Tweede Wereldoorlog was de noodzaak van de

opvoeding van kinderen te midden van andere nationaliteiten in Kees' ogen nog urgenter. Hij heeft daarop zijn eerdere plan aangepast. In Bilthoven zou naast de bestaande Werkplaats Kindergemeenschap een Internationale Werkplaats Kindergemeenschap komen met Engels als voertaal. Vandaaruit zou een internationaal netwerk van Kindergemeenschappen moeten ontstaan. Voor dit plan wist Kees vanaf eind jaren 40 binnen UNESCO veel mensen enthousiast te maken.

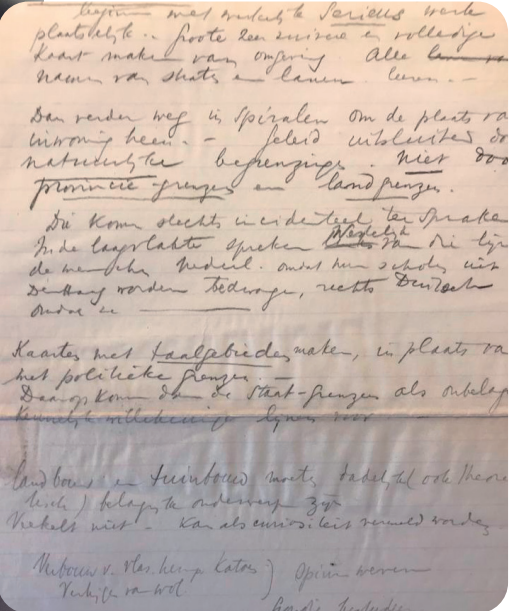
De Internationale Werkplaats Kindergemeenschap is uiteindelijk niet tot stand gekomen, omdat het plan niet breed genoeg gedragen werd en Kees inmiddels te oud was om het zelf nog te kunnen uitvoeren.

Mensengemeenschap

Uiteindelijk stond bij Kees en Betty de hele ‘mensengemeenschap’ centraal. Dit ging zelfs zover dat Betty haar eigen kinderen niet exclusief met moederlijke

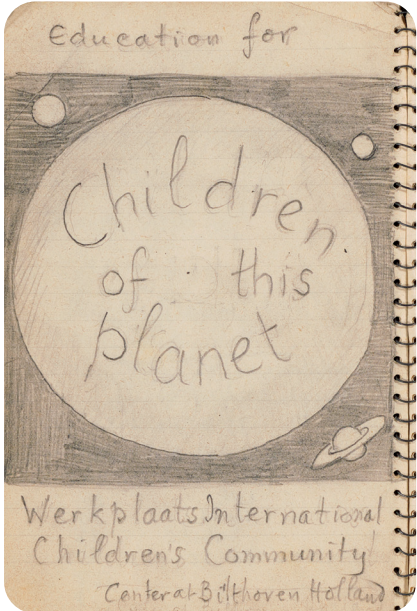
“De gemeenschapszin werd ook gestimuleerd door gezamenlijke activiteiten zoals de gezamenlijke kerstmaaltijd, die tot op heden is blijven voortbestaan.”

zorg wilde overstelpen. Haar kinderen “hoorden bij die ‘mensengemeenschap’, maar hadden er geen voorrang. Sterker nog, als de belangen van de ‘mensengemeenschap’ bepaalde maatregelen vergden, moesten die van hen wijken. ‘Groepsegoïsme’ was immers een bedreiging voor de hele mensheid”³. Dat deze houding niet altijd positief was voor de kinderen van Betty en Kees is onder andere beschreven in het boek *Bevlogen en Belast* van Paulien Bom, over het wel en wee van opgroeien met idealen. Ook bij de inrichting van het onderwijs op De Werkplaats stelde Kees de mensengemeenschap centraal. Zo werd er bij het vak aardrijkskunde uitsluitend gewerkt met natuurlijke begrenzings. Provinciegrenzen en landgrenzen mochten slechts incidenteel ter sprake komen. De nadruk moest bij het onderwijs liggen op dat wat de mensen gemeenschappelijk hebben en niet op hun onderlinge verschillen.

Kosmische gemeenschap

En het bleef niet beperkt tot de mensengemeenschap. Kees zag de mens als onderdeel van een veel groter kosmisch geheel. De titel van zijn in 1957 in de

hebben die ons een ruimer en aaneengesloten beeld kunnen geven van onze wereld en daarmee een waarlijk kosmische kijk op het heelal en onze plaats erin, een kosmische oriëntatie dus.’ Kees wilde met deze publicatie de wereldwijde saamhorigheid bevorderen en de verantwoordelijkheid van de mens voor het grotere geheel onder de aandacht brengen. Dit is nu actueler dan ooit.

Tot slot

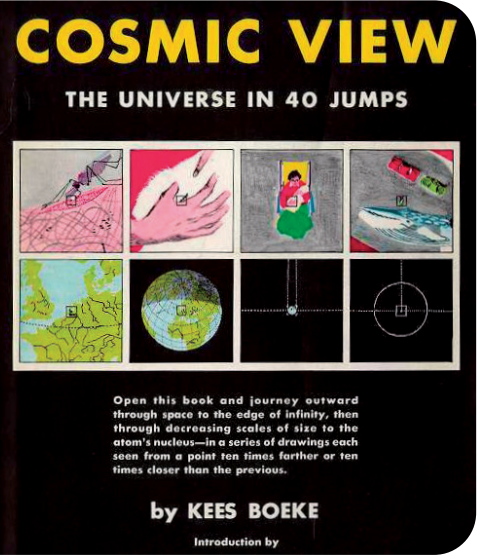
Kees gaf de Nederlandse versie van *Cosmic View* de mooie titel *Wij in het heelal, een heelal in ons*. Naar analogie daarvan zou ‘Wij in de gemeenschap, de gemeenschap in ons’ een toepasselijke aanduiding zijn voor de wijze waarop Kees en Betty de gemeenschap in hun leven en werk centraal hebben gesteld.

Jos Heuer

Oud-medewerker

Voor dit artikel is onder andere gebruik gemaakt van de door Daniela Hooghiemstra geschreven biografie van Kees Boeke: *De Geest in dit huis is liefderijk*. De citaten met de nummers 1 t/m 3 komen uit dit boek.

“Bij het vak aardrijkskunde werd uitsluitend gewerkt met natuurlijke begrenzings. Provinciegrenzen en landgrenzen mochten slechts incidenteel ter sprake komen.”

De boerenkooltraditie op de WP

Rituelen van een gemeenschap zijn vaak veel ouder dan de mensen die actueel deel uitmaken van die gemeenschap. De Stichtingsdag, Onder de bogen, de Lintendans, de Hoofdplons, het Werkplaatslied, de rozen bij het afscheid: werkers van vroeger en werkers van nu maakten en maken kennis met dezelfde rituelen. Bij de buitenwacht is de boerenkooltraditie wellicht minder bekend. Wat houdt deze traditie precies in en hoe is ze ontstaan?

BO

Op de basisschool eten we ieder jaar op de dinsdag voor de kerstvakantie samen met de werkers boerenkool. Deze lange traditie van de school is ooit begonnen als een reactie op het steeds commerciëler en overdadiger worden van het kerstfeest. Dat moest anders kunnen, want bij kerst gaat het toch vooral om samen zijn en met elkaar praten? Dat kan ook met een simpele maaltijd. Aangezien er op school een moestuin was en het hoofdingrediënt zich aan

het einde van het jaar prima laat oogsten, werd het een gewoonte om voor of tijdens de kerst boerenkool te eten.

Het bereiden van de maaltijd gebeurt voor een groot deel samen met de werkers. Dat begint bij het planten en verzorgen van de boerenkool in de moestuin. Elke week zijn er groepjes werkers uit alle bouwen die helpen met het onderhouden van de tuin. De werkers van 1/2 krijgen hulp van werkers van 5/6 en de werkers uit 3/4 klussen samen

“In de week voor de maaltijd zijn het dan de werkers die de boerenkool gaan oogsten.”

“De aardappels worden op de maandag voor de maaltijd in de groepen 5 t/m 8 geschild.”

met die van 7/8. In de week voor de maaltijd zijn het dan de werkers die de boerenkool gaan oogsten. De aardappels (i.v.m. de grote aantallen helaas niet uit eigen tuin) worden op de maandag voor de maaltijd in de groepen 5 t/m 8 geschild.

Het daadwerkelijke bereiden gebeurt door een groep ouders. Die snijden thuis alle boerenkool en maken er op de dag zelf de maaltijd van. Vervolgens brengen zij deze naar de groepen, waar de werkers samen met hun medewerker(s) er tijdens gezellige gesprekken van genieten.

VO

Medewerkers van het VO sluiten het kalenderjaar sinds jaar en dag af met een gezamenlijke boerenkoolmaaltijd. Werden medewerkers van het eerste uur nog betaald in natura (de in de moestuin verbouwde boerenkool), medewer-

kers van vandaag eten nog altijd zelf verbouwde boerenkool, maar nu samen, als feestmaal.

Stelt u zich voor: buiten is het guur en koud, de ramen zijn donker, in de schaars verlichte ruimte staan in lange rijen feestelijk gedekte tafels waar achter een bord met een feestelijke mandarijn de medewerkers - moe van het in onderwijsland altijd loodzware najaar - naast elkaar zitten, opgelucht en bijna vrij. Op tafel verschijnen dampende schalen, halve worsten liggen op de boerenkool, spekjes en mosterd, augurken, alles wat bij boerenkool hoort staat op tafel, ook in vega-versie.

Dan, nog vóór de eerste lepel in een mond verdwijnt, vraagt een medewerker de aandacht. De koks worden luidkeels bedankt en een hand gaat omhoog. Tijd voor het *Boerenkoollied*. We zingen. De tekst van de eerste drie coupletten is

van Meia Albarda, dochter van SDAP-man J.W. Albarda, die in de jaren '30 vermoedelijk een tijdje medewerker op de WP was.

De *extended version* die wij tegenwoordig zingen, met allerlei ironische coupletten, is in 1983 geschreven voor de musical 'Kees-Boeke-100' door toen net oudwerker Laura Hille Ris Lambers. Na het zingen is het smullen en praten. En als de borden leeg en de tafels afgeruimd zijn, komt deel twee van de gezelligheid: een quiz. Wie niet al doodop was wordt het nu wel. En dat mag, want het jaar is oud en de vakantie begint bijna.

Foto's: Maarten Elenbaas

Werk dan mee in de Werkplaats

In de week voor de kerstvakantie spreken we met docent geschiedenis en teambegeleider Dirk-Peter van der Linde (VO) en RT'er (remedial teacher) Noor Gremmen (BO) in de medewerkerskamer van het VO. De zoon van Noor is net ziek, dus is zij die dag thuis. Door alle lockdowns zijn we inmiddels handig in het videobellen en belt Noor vanuit thuis in. We spreken eerst kort over hun huidige functies.

Noor: 'Ik ben RT'er en samen met mijn teamleider Roos draag ik de zorg voor de zorgkinderen en zet ik dingen uit. Ik werk voornamelijk in 5/6 en nu tijdelijk een dag in 3/4. In 3/4 ben ik vooral aan het co-teachen. Dan kijk ik samen met een medewerker hoe we een instructie aantrekkelijker maken om zo het niveau te verbeteren.'

Dirk: 'Naast leraar geschiedenis ben ik teambegeleider. Dat houdt onder andere in dat ik meedenk met medewerkers over zorgleerlingen. Hoe beter een medewerker weet hoe hij moet omgaan met bijvoorbeeld een werker met autisme, des te minder begeleiding deze werker nodig heeft. Als hij voorspelbaarheid en regelmaat implementeert in de les, kan zo'n werker beter meekomen. Daarin help ik en denk ik mee met collega's.'

Noor: 'Hiervoor heb ik elf jaar op een basisschool in Utrecht gewerkt. Ik begon daar als leerkracht, op een gegeven moment ben ik de RT erbij gaan doen en weer later had ik RT als hoofdtaak. Ook heb ik een uitstap gemaakt naar de Brede School Academie. Dat is een

project in Utrecht Overvecht met kinderen uit groep 6, 7 en 8 die thuis een andere taal spreken en daardoor een taalachterstand hebben. Ik ging daarheen om 'taal te knallen'. Er was daar wel alleen maar tijd voor taal. Ik kwam erachter dat ik vooral werk vanuit de relatie met kinderen en daar was eigenlijk geen tijd voor. Na zo'n zes maanden ben ik er gestopt en ben ik weer volledig op mijn oude basisschool gaan werken. Niet veel later ben ik toen mijn Master gaan doen. Ik kwam de vacature van De

Foto: Johanna Castro Mendoza

Dirk-Peter van der Linde

Leeftijd: 35

Komt oorspronkelijk uit:

Spakenburg

Woonplaats: Soest

Woonsituatie: Samenwonend met partner Johanna en zoons Daniel (5) en Oskar (1)

Studie(s): HBO docent geschiedenis + master docent geschiedenis

Quote: "De laatste tijd ben ik veel bezig met de 'thuiszittersproblematiek.'"

Werkplaats tegen en bij alle punten die daarin werden genoemd dacht ik: 'Dit ben ik!' En gelukkig dachten zij dat ook.'

Dirk: 'Ik ben redelijk rechttoe rechtaan hier terecht gekomen. Tijdens mijn opleiding moest ik stagelopen en bij mijn derdejaars-stage kwam ik terecht bij Paul Bastiaan op De Werkplaats. Ik kreeg van hem veel vertrouwen en mogelijkheden. Toen iemand aan het einde van het schooljaar wegging, hebben ze gevraagd of ik wilde blijven. Dat was zo rond 2011. Een paar jaar daarna ben ik

gestart met de master-opleiding. Eén blok per week ben ik op school bezig met de zorg en dan nog een gedeelte thuis, maar het merendeel van mijn tijd ben ik aan het lesgeven. Je hebt vooral tussen-door dingen die je doet, bijvoorbeeld als collega's naar mij toe komen om een werker te bespreken. In bepaalde periodes heb ik dan veel zorg-overleggen met instanties van buiten school.'

Noor: 'In het co-teachen kom ik regelmatig in de groep erbij. Die afwisseling vind ik erg leuk. Om soms nog voor de groep te staan en daarnaast de individuele zorg te doen. Met dat laatste bouw je in korte tijd echt een enorme relatie op. Maar met de groep werken is ook heel leuk. Ik ben blij dat we het co-teachen steeds vaker inzetten.'

Dirk: 'Ja, de functie die jij hebt is veel meer hands-on. Ik moet vooral zorgen dat de

werkers die zorg nodig hebben, ook écht zorg krijgen. Dat een collega ze gaat begeleiden of dat ze bij toetsen de faciliteiten krijgen waar ze recht op hebben.'

Noor: 'Jij bent meer wat bij ons de intern begeleider is. Mijn functie is in de loop der jaren zo gevormd. Met Roos (teamleider 5/6 – red.) heb ik veel overleg en we zetten samen de lijnen uit.'

Dirk: 'De laatste tijd ben ik veel bezig met de 'thuiszittersproblematiek'. We zien dat meer werkers de laatste tijd moeilijk naar school gaan en uiteindelijk soms ook thuisblijven. Door corona is thuisblijven meer genormaliseerd. We horen veel klachten van buikpijn die bijvoorbeeld door stress wordt veroorzaakt. Op school is er dit jaar ook een groep medewerkers bezig om dit soort werkers vroeg te signaleren. Als we merken dat een werker regelmatig thuisblijft, probe-

ren we dit snel met ouders te bespreken om daar heel duidelijke afspraken over te maken. Samen met de ouders proberen we deze werkers dan toch op school te krijgen, desnoods met een beetje buikpijn. Het gevaar is dat die drempel anders steeds hoger wordt.'

Noor: 'Wij zijn met elkaar bezig om de zorgstructuur te veranderen. Daarover heb ik overleg met de teamleider, de intern begeleider en de begeleider van werkers die extra uitdaging nodig hebben. Het is goed om elkaar wat meer te spreken. Ik ben blij dat co-teaching een prominentere rol gaat krijgen als er ergens in de groep iets speelt. Of het nou iets is wat gerelateerd is aan groepsdynamiek, gedrag of leerresultaten: co-teaching geeft sowieso een positieve energie. Met z'n tweeën zie je meer, kun je meer en de kinderen vinden het nog leuk ook.'

Tot slot spreken we nog over wat Noor en Dirk naast hun werkzaamheden nog meer doen.

Dirk: 'Als vader van twee jonge kinderen ben veel met het ouderschap bezig. Op mijn vrije dag ga ik met mijn jongste altijd ergens heen, naar de Soester Duinen bijvoorbeeld. Verder sport ik graag, zoals mountainbiken met vrienden of naar de sportschool. En als het lukt, zet ik ook graag één avondje in de week de spelcomputer aan.'

Noor: 'Ik vind het leuk om naar de kroeg te gaan, af te spreken met vrienden en spelletjes te spelen. Elke dag lees ik, omdat ik merk dat het mij helpt om mijn hoofd rustiger te krijgen. Ik doe af en toe weer een poging om te squashen met een vriendin, maar dat lukt niet altijd. Wat de reis naar Bilthoven en weer terug betreft ben ik een mooiweertser.'

Foto: archief Noortje Gremmen

Noortje Gremmen

Leeftijd: 42

Komt oorspronkelijk uit:

Land van Maas en Waal

Woonplaats: Utrecht

Woonsituatie: Samenwonend met partner Niels en zoon Nelson (8)
Studie(s): PABO, RT-opleiding, master 'Sociaal-emotioneel leren en gedrag'

Quote: "Ik ben blij dat de co-teaching een prominentere rol gaat krijgen als er ergens in de groep iets speelt."

De gemeenschap vanuit ouderperspectief

Emilie Fokker is sinds dit schooljaar voorzitter van de MR van het basisonderwijs. Ik praat met haar over het belang van de gemeenschap. Hoe ervaren ouders die? Waar hebben ze behoefte aan?

Emilie: 'Na een periode van reizen en wonen in het buitenland had ik de behoefte om te wortelen en ergens bij te horen. Sinds een paar jaar woon ik in Bilthoven en het is een bewuste keuze geweest om me nu in te zetten voor De Werkplaats in de rol van MR-voorzitter. Het is een kwestie van keuzes maken. Als je je ergens voor wil inzetten en

ergens bij wil horen, moet je er tijd aan besteden.'

Less is more

'Less is more' is een van mijn motto's. Ik zet bewust mijn telefoon uit als ik het schoolplein op loop, omdat ik opensta voor ontmoetingen met andere ouders. Ik geniet van het halen en brengen van mijn kinderen. Tijdens de coronapandemie was de gang naar school echt een uitje. Dan sprak je tenminste 'iemand'. De tijd waarin we leven is zo versnipperd, waardoor we focus nodig hebben. 'Wat vind ik belangrijk?' is de vraag. Geef ik toe aan de versnippering? 'Druk, druk

druk' is een keuze. Als je je mee laat sleuren door die drukte, neemt iemand anders de besluiten voor je. FOMO, de angst om iets te missen, heerst in de samenleving, maar het zou niet erg moeten zijn om iets te missen. Er zou ook een *Joy of Missing Out* moeten kunnen zijn. Stop *meer* energie in *minder*, en je krijgt er meer voor terug.'

Door haar rol als voorzitter heeft Emilie een beter inkijkje in de school. Ze is onder de indruk van de oprechte aandacht die er is voor de werker. De werkers en de medewerkers vormen een hechte gemeenschap, ervaart ze. Waar staat de ouder binnen die gemeenschap?

"Er zou ook een *Joy of Missing Out* moeten kunnen zijn. Stop *meer* energie in *minder*, en je krijgt er meer voor terug."

Emilie: 'De rol van de ouders is er een op afstand, zo is mijn ervaring. Ik zou graag de stap maken naar een gemeenschap waar de ouders een integraal onderdeel van uitmaken. Nu voelt een ouder zich soms een stoorzender. Tegelijkertijd ervaar ik ook dat de afstand naar betrokkenheid klein is. Het is redelijk makkelijk voor ouders om op De Werkplaats actief betrokken te zijn bij allerlei dingen.'

'De waarde van rituelen in een gemeenschap is groot. Ze laten je voelen dat je ergens bij hoort. Ze geven een 'wij-gevoel'. Het met elkaar op het veld staan tijdens de Stichtingsdag of bij Onder de Bogen is indrukwekkend en ontroerend. Aan die verbinding hebben we behoefte. Je weet pas wat je mist als het er niet meer is. Dat hebben we gevoeld tijdens de coronaperiode, toen veel gezamenlijke activiteiten niet

konden doorgaan. Daarom genieten we nu volop van bijvoorbeeld de tentoonstelling *Gigagroen* als afsluiting van de Kinderboekenweek. Wat was de opkomst hoog en wat was iedereen - ouders, werkers én medewerkers - blij dat het weer mocht!'

Tot slot: wat is er nodig om de verbinding sterker te maken, zodat ouders, medewerkers en werkers samen de school dragen? Dat is niet moeilijk: organiseer één à twee momenten, laat de rituelen terugkomen. Ik zie de MR als een vertrekpunt en van daaruit moet het zich als een lopend vuurtje gaan verspreiden. Het vraagt om een verantwoordelijke houding en tijd. Het is een investering die verlichting en groei van de gemeenschap kan opleveren. We gaan van *zij* naar *wij*; dat geeft meer energie en maakt meer mogelijk.

Emilies perspectief verrast en verfrist. We gaan van 'zij' naar 'wij'. We sluiten in, want dat is wat een gemeenschap vraagt.

Anne-Mieke Bulters
Directeur Basisonderwijs

Addendum

Niet lang na dit gesprek kwam het intens verdrietige bericht van het overlijden van Willem Kerstjens, zoon van Lenneke Overdijkink. Lenneke geeft al jaren vrijwillig rekenondersteuning aan werkers in 3/4. Tijdens een ontroerende bijeenkomst op school zijn er met medewerkers, Lenneke en haar twee dochters herinneringen opgehaald aan de tijd dat Willem en zijn zussen Lieke en Marjolein op De Werkplaats zaten.

Wij hopen dat Lenneke en haar gezin steun blijven vinden in de gemeenschap die De Werkplaats is. Een plek om in te leunen, in te rusten en samen verder in te leven.

Boeken voor het AZC in Huis ter Heide

Woensdag 14 december gingen we (Thijs en Micha, groep 8 Robyn/Maarten) naar het asielzoekerscentrum (AZC) in Huis ter Heide. We gingen daar boeken rondbrengen voor de asielzoekers. Voor het hele verhaal moeten we nog een stukje terug.

In het kamp wonen alleen mensen uit Afghanistan met een link met Nederland. Toen de Taliban het land binnenvielen werkten deze mensen bijvoorbeeld voor het Nederlandse nieuws in Afghanistan of voor de Nederlandse ambassade. De mensen van het nieuws en de Nederlandse ambassade vertel-

den hoe het echt was in Afghanistan en dat wilden de Taliban niet en daarom stonden ze op de dodenlijst. Als één iemand in de familie op de lijst stond, stond meteen de hele familie er op. Deze mensen zijn dus gevlucht. Eerst moesten ze dan vaak met het vliegtuig naar Pakistan. Daarna vluchtten ze naar Nederland. Hier werden ze over heel Nederland verspreid en zo zijn ze uiteindelijk in Huis ter Heide terechtgekomen.

Wij gingen met een moeder van twee kinderen van het middelbaar mee, Esther. Zij doet daar vrijwilligerswerk. De WP schonk zestien dozen vol met

boeken aan het centrum. De boeken waren over door de vernieuwing van de mediatheek. Wij moesten die stuk voor stuk in twee auto's tillen. We hadden twee auto's want we kregen hulp van twee vrouwen, dus alles paste er in één keer in. We gingen op weg en toen we aankwamen zagen we dat je niet zomaar op het kamp kan komen. Er stonden allemaal hekken omheen. We moesten langzaam rijden want ze zijn in Afghanistan geen verkeer gewend zoals in Nederland. De kinderen werden allemaal met de bus naar school gebracht. We moesten alle boeken weer uitladen. Daarna gingen we met een boekenkar

Links Micha, rechts Thijs

“De WP schonk zestien dozen vol met boeken aan het AZC.”

“Al gauw kwamen er veel mensen op af. Ze mochten zelf kijken en wij konden ze boeken aanbieden.”

door het AZC lopen. Al gauw kwamen er veel mensen op af. Ze mochten zelf kijken en wij konden ze boeken aanbieden. De iets oudere mensen zaten in het centrum op school en leerde Nederlands. Voor hen hadden we boekjes om te oefenen met lezen. De mensen in het AZC hebben weinig vermaak dus ze zijn erg blij met iedere vorm van afleiding. We gingen ook langs de deuren. De mensen daar hebben een klein kamertje met achterin een mini-keukentje. We hadden ook Nederlands Elftal-patches van de Albert Heijn op onze kar liggen. Veel kinderen wilden die ook graag. Sommige mensen konden al goed Nederlands, andere wat minder, maar dat maakte niks uit want we hadden voor

iedereen iets. Er waren ook Engelse boeken voor de volwassenen die graag Engels willen lezen. De WP gaf ook heel veel Nijntje-boeken. Daar waren ze erg blij mee. Toen we weer naar binnen gingen werden we achtervolgd door kinderen die nog meer Oranje-patches wilden. Gelukkig hadden we er nog een paar liggen om aan ze te geven.

Wil jij ook helpen? Lever dan boeken in bij het AZC in Huis ter Heide.

Thijs en Micha

Werkers in groep 7/8 (Robyn/Maarten)

Foto's: Esther Hendriks

De werkersraad van het B0

Kees Boeke vond het heel belangrijk dat iedereen kon meepraten over hoe het op school moest gaan. Iedere week kwamen werkers en medewerkers bij elkaar om te praten over de afgelopen week.

Tegenwoordig doen wij dat traditiegetrouw (Zie het artikel van Jos Heuer en de foto op blz. 12 - red.) in de 'besprekingskring', één van de verschillende kringen die gedurende de week in de groep plaatsvinden. Hier kijken we met elkaar ook breder dan de eigen groep

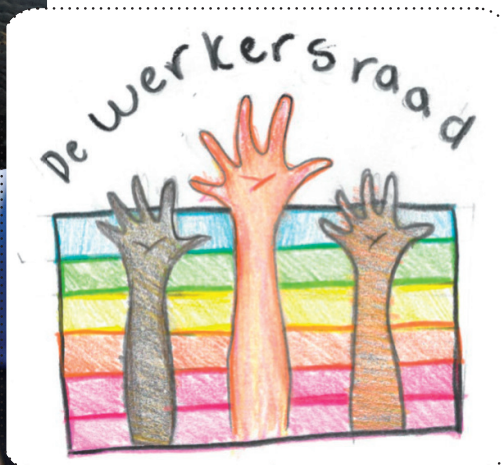
en bespreken we wat er op de WP goed gaat of beter kan. Deze punten nemen twee werkers per groep dan weer mee naar de werkersraad, waar we om de week zoveel mogelijk punten doorneemen en deze gezamenlijk omzetten in concrete acties.

Woensdagmiddag half twee komen de werkers binnen bij de werkersraad. De oudste werkers halen hun koppelgenoten (jongere werkers uit lagere groepen) op en we verzamelen in een grote kring. Uit de besprekingsschriften

van de werkers komen allerlei punten tevoorschijn waar we zo goed mogelijk een prioriteitenlijstje van maken. Zo bespreken we de meest levende dingen onder de werkers eerst. Er is vaak een duidelijk verschil tussen de inbreng van jongere en oudere werkers, maar je voelt de saamhorigheid.

Wanneer we bespreken dat er mogelijk ruimte is in de weides van de kinderboerderij voor een nieuw dier reageren werkers enthousiast; jongere werkers zouden heel graag olifanten willen!

“Woensdagmiddag komen de werkers binnen bij de werkersraad. De oudste werkers halen hun koppelgenoten op en we verzamelen in een grote kring.”

Oudere werkers leggen dan uit dat we daar bij ons op de WP niet zo goed voor kunnen zorgen: olifanten zouden dwars door onze hekjes heenlopen. Samen besluiten we dan dat dat misschien toch niet zo'n goed idee is. Gelukkig behandelen we ook aandachtspunten die wat realistischer zijn. Blix en Artam laten weten dat hun groep veel afval ziet liggen tijdens het spelen in de Bosrand. Dat vinden ze gek, waarom

ligt dat daar? We bespreken wat voor afval dat is en komen tot de conclusie dat het niet van 'onze werkers' kan zijn. Misschien waait het vanuit het voortgezet onderwijs onze kant op? Andere werkers geven Blix en Artam de tip dat je altijd afvalknijpers kan lenen bij de kinderboerderij en zo kan helpen om het afval te verzamelen. Dat is een mooi initiatief, maar het lost de oorzaak van ons probleem niet op.

Jelte heeft een punt dat daar mooi op aansluit: er zijn helemaal geen prullenbakken in de buurt van de Bosrand. De dichtstbijzijnde is helemaal aan de overkant van het veld bij de Vriendenboom! De jongere werkers merken op deze prullenbak ook niet goed zichtbaar is; door z'n donkergroene kleur valt hij helemaal niet op tussen al het gras en de bomen! Samen denken we na over een goede plek voor een prullenbak. Hij moet in ieder geval niet in de buurt komen van een prullenbak die er al is en hij moet fel van kleur zijn. Jelte krijgt een aantal tips mee en gaat daarmee naar Mo, onze conciërge. Inmiddels zijn deze prullenbakken in bestelling en hopelijk

lossen we zo ons gezamenlijke probleem ook echt samen op.

Het is mooi welk vermogen werkers hebben om én dingen op te merken en aan te kaarten, én samen tot een oplossing te komen. Dat tekent De Werkplaats als gemeenschap.

Matthijs van Dam
Medewerker 5/6 en medewerker natuur

Gemeenschap: 'Jong geleerd is oud gedaan'

Toen Kees Boeke in 1926 De Werkplaats stichtte, gebruikte hij al direct de term 'Kindergemeenschap'. Hij koos voor dit woord omdat dit precies was wat hij wilde: een kleine gemeenschap creëren waar kinderen voorbereid werden op het functioneren in een grotere maatschappij. Waarbij het voor Kees vooral belangrijk was dat het een vreedzame, geweldloze samenleving werd. Dit gemeenschappelijke doel moest de basis vormen van de gemeenschap.

Dit hield in de praktijk bijvoorbeeld in dat de werkers verantwoordelijkheid kregen voor hun eigen ontwikkeling, maar ook voor het schoolgebouw en de omgeving. Dat problemen die binnen de groep of binnen de school speelden, werden besproken in een besprekingskring. Of dat er gezamenlijke tradities werden ingevoerd, als 'onder de bogen' of de 'hoofdplons', die het gemeenschapsgevoel moesten versterken.

Nu, zo'n 97 jaar later, gebruiken we de term 'Kindergemeenschap' nog steeds. Veel van de tradities die Kees en Betty ooit bedachten, zijn er nog. Maar hoe gaat het nu met de gemeenschap? We merken dat we het door de coronapandemie en wellicht ook door een toenemende polarisatie in de maatschappij belangrijk vinden om hier met elkaar over na te denken.

We hebben als basisschool een heel duidelijk taak om de werkers basisvaardigheden bij te brengen, zoals rekenen

en taal. Maar daarboven hangt nog steeds het leren functioneren in een gemeenschap. Om aan te geven hoe deze visie zich laat vertalen in de praktijk geven we in dit artikel en in deze WP-krant een aantal voorbeelden van bestaande situaties of situaties waar we over nadenken.

De huidige visie van de school wijkt maar weinig af van het oorspronkelijk uitgangspunt. *'De Werkplaats wil jonge mensen (de werkers) serieus nemen vanuit de overtuiging dat zo met hen gebouwd kan worden aan een rechtvaardige en verdraagzame samenleving, waarin zij zich*

Tekening: Frederique de Laat, werker in groep 8

met elkaar in verscheidenheid en overeenkomst verbonden weten. De volwassenen (de medewerkers) helpen hen bij hun ontwikkeling door het bieden van verantwoordelijkheid in een leeromgeving met veel ruimte voor samen leren en creëren. De Werkplaats Kindergemeenschap is een oefentuin voor het functioneren in sociale verbanden in de maatschappij en de wereld. De Werkplaats biedt kwalitatief goed onderwijs, gericht op hoofd, hart en handen.'

Dit schooljaar is er in de bovenbouw een initiatief om de werkers meer verantwoordelijk te maken voor de omge-

“Nu, zo'n 97 jaar later, gebruiken we de term 'Kindergemeenschap' nog steeds.”

“Voor Kees was het vooral belangrijk dat het een vreedzame, geweldloze samenleving werd.”

Tekening: Frederique de Laat, werker in groep 8

ving. We spreken hierover met Hans Kloosterman (teamleider groep 7/8).

Hans: 'We willen onze werkers opleiden tot verantwoordelijke miniwezentjes. Je moet leren dat niet alles zomaar voor je geregeld, schoongemaakt, of bijgehouden wordt. Els de Bouter heeft lang geleden onze hele school in kaart gebracht en alle groepen kregen verantwoordelijkheid over een stukje van ons terrein. Dus als jouw groep verantwoordelijk was van een stuk van de bosrand, ging je daar soms even vuil weghalen. Zo hielpen we elkaar. Op een gegeven moment verwartert dat dan toch weer. Maar met die gedachte in mijn hoofd kregen we het idee om de werkers weer meer verantwoordelijkheid te geven. Het afgelopen schooljaar hebben we steeds vaker materiaal buiten gehad in

de pauzes. Van rackets, tot frisbees, tot een volleybalnet. Na afloop controleerde de gym-medewerker Eddy dan of alle spullen er weer waren. Nu hebben we afgesproken dat we hier werkers meer bij gaan betrekken. Datzelfde geldt voor taken die conciërge Mo en kinderboerderijbeheerder Adriaan kunnen ondersteunen. Dat kan gaan over het helpen bij de was, het terugscheppen van zand in de zandbak of het controleren van het materiaal op de boerderij.' 'Onze werkers kunnen veel meer dan wij met z'n allen denken. Vorig jaar kregen we het idee om de werkers mee te laten helpen bij de uitleen van de media-theek. De werkers hebben gewoon laten zien dat ze dat fantastisch kunnen. Ze worden even opgeleid en dan doen ze het gewoon.'

We spreken ook over de Ronding en een effect dat dit nieuwe gebouw heeft gehad.

Hans: 'Vóór de verbouwing van de Ronding zaten alle groepen door elkaar. Ik zat naast een groep 5/6 en daarnaast een groep 3/4. Nu zitten alle bouwen bij elkaar. Aan de ene kant is dat een nadeel van de Ronding: het vraagt nu meer organisatie om met je koppelingen iets te doen. Aan de andere kant zijn we als bouw een veel sterkere gemeenschap geworden. We zijn in alle bouwen nog veel meer gaan samenwerken. Dat geldt zowel voor de werkers als de medewerkers.'

'Ik zie het ook als de taak van de mensen die al wat langer meelopen om dit over te dragen aan de nieuwe medewerkers. Het gedachtegoed van Kees Boeke lijkt voor hen soms een ver-van-je-bed-show geworden. Toch is het belangrijk dat ze dit meekrijgen en dat wij hen hierin meenemen.'

'De gemeenschap tussen de bouwen onderling is afgezwakt. De coronaperiode heeft hier ook aan bijgedragen. We mochten ook echt niet bij elkaar komen. Zo hebben we allemaal ons eigen eilandje gecreëerd. Nu dat wel weer mag zie je weer meer gemeenschappelijks gebeuren. Er ontstaan weer vaker spontane momenten, zoals een borrel op vrijdagmiddag. Die momenten zijn zó belangrijk.'

'Ik zie overal onderwijs'

Heidi Meijerink neemt na 42 jaar trouwe dienst afscheid van De Werkplaats. Voor zoveel kinderen was ze de onvergete-lijke, veilige, vertrouwde eerste juf van hun leven. Al haar kinderen kennen de geur van Aromatic Elixer van Clinique, haar parfum. Al haar kinderen herinneren zich de aromatische bloem en de muts die ze voor hen knipte en plakte als ze jarig waren en heel veel kinderen bewa-ren tussen hun dierbare herinneringen de boeken met foto's en werkjes die Heidi voor hen maakte.

Heidi is opgeleid op de oude KLOS (Kleuter Leidster Opleiding School) en door haar ervaring in staat van ieder kind te zien wat het nodig heeft. Twee jaar was ze peuterleidster, daarna kleuterleidster met Juul en later met Anita. Daarnaast was ze remedial teacher en teamleider van de kleuters. Minstens 40 keer was ze Sinterklaas en 35 keer schreef ze mee aan het legendarische jaarslot (theaterstuk waarmee het schooljaar wordt afgesloten – red.) van het BO.

Met een nog schorre stem van haar rol als de vijfervrouw in het dit jaar door haar en Carolien geschreven jaarslot vertelt ze over haar leven en werken op De Werkplaats.

Toen Heidi in 1980 op De Werkplaats kwam was het een soort thuiskomen. Een vrien-din werkte er, Maartje. Ze zochten een invalster. Toen ze solliciteerde heeft ze het boek 'Kindergemeenschap' van Kees Boeke gekocht en van voor tot achter gelezen.

'Ik dacht, ik zal wel helemaal overhoord worden over Kees Boeke. Nou, ze hebben me heel hard uitgelachen. Maar ik mocht wel komen. Ik kom uit een gereformeerd gezin. Ik vroeg laatst aan mijn broer: ga je nog wel eens naar de kerk, want hij is van ons thuis degene die dat het langst heeft gedaan. Nee, zei hij. Ik vroeg: mis je het? Hij zei: de kerk niet maar ik mis

het horen bij een gemeenschap. Dat is de WP voor mij: een gemeenschap. Een stuk familie ook. Nog niet lang geleden had ik van acht ouders van wie ik ooit zelf 'de juf' was nu de kinderen in mijn klas. Dat is bijzonder, toch?

Ja, hier werken was voor mij echt thuis-komen. Hier kon ik werken vanuit mezelf.

'Al haar kinderen herinneren zich de aromatische bloem en de muts die ze voor hen knipte en plakte als ze jarig waren.'

Luisteren naar kinderen. Ook de samenwerking met Trudy, toen hoofdleidster, was heel fijn. Weet je dat zij haar 'hoofdgeld' – het extra geld dat ze kreeg omdat ze hoofdleidster was – in een pot stopte en dat we daar met het team samen leuke dingen van deden? Iedereen was gelijkwaardig in de onderbouw. Kleuterschool en midden-/bovenbouw waren toen nog twee verschillende scholen.

In 1984 veranderde dat, toen de kleuterschool bij de lagere school werd gevoegd. Eigenlijk was het de bedoeling dat de lagere school meer van de kleuters zou leren. Maar het omgekeerde gebeurde in Nederland. De kleuters moesten ineens ook letters leren en ook achter tafeltjes gaan zitten en met methodes gaan werken. Nou, dat wilden wij niet. Gelukkig werken wij nu nog steeds op de manier waarop je met kleuters moet werken: ervan uitgaand dat een kleuter een sprongsgewijze ontwikkeling doormaakt en spelenderwijs leert. Weet je, je leert kleuters voor

de zomervakantie twaalf letters, je gaat zes weken op vakantie en ze weten ze niet meer. Het gaat om iets anders. Ze moeten er rijp voor zijn. Het komt steeds weer aan op observeren, zien wat kinderen nodig hebben.

Als je mij een methode geeft dan haal je mijn creativiteit weg, dan ga je niet meer zelf nadenken. Terwijl het juist zo leuk is om zelf na te denken. Ik zie overal onderwijs. Als ik een winkel binnenloop zie ik onderwijs. Dat stopt niet. Als ik een pillendoosje zie met vijf vakjes dan doe ik er vijf dingetjes in. Een tafel leren de kinderen er niet mee, maar ze krijgen spelenderwijs wel een gevoel bij een getal. Zo heb ik een rupsje gemaakt met tien kralen. Vervolgens maak ik een zacht kussentje in een doosje en dan doe ik het rupsje erin en hangt hij er met vijf kralen uit. Dan zie je de pientere kleuters daarnaar kijken en denken: hoeveel kralen zitten er nou nog in? Of neem een steen. Vanuit die steen kan je zo een aardrijkskundeles geven. Je kan een steen ook voelen, warm maken met

je handen, geluid laten maken. Je kan er een filosofieles over geven. Zo prikkel je kinderen. En van prikkelen komt ontwikkelen.

Zo heb ik een winterhoek gemaakt. Je gaat nadenken: wat moet daarin? Dan kom ik op het idee dat kinderen in die hoek kunnen vissen. Ik kan niet haken, maar ik ben vijf vissen gaan haken en ze werden allemaal verschillend. In die vissen stopte ik dan meer knikkers zodat ze leren dat iets wat klein is niet altijd lichter hoeft te zijn.

Regels

Regels zijn nodig om orde te scheppen in de chaos. Kinderen moeten leren dat ze verantwoordelijk zijn voor hun eigen gedrag en dat er een consequentie volgt als je een regel overtreedt. Maar heel essentieel is dan wel dat je de regel begrijpt. Dat moet je ook leren. Dus maakte ik ook regels met de kinderen zelf en leerde ze om daar kritisch op te zijn. Ik deed dat vooral met doorvragen.

“Minstens 40 keer was Heidi Sinterklaas en 35 keer schreef ze mee aan het legendarische jaarslot.”

Ik ben zelf ook altijd iemand geweest die, nog steeds, kritisch kijkt naar regels, iemand die niet zomaar alles accepteert. Zelf nadenken, ontdekken dat je samen verantwoordelijk bent voor hoe alles gaat, vind ik heel belangrijk, ook al voor kleuters.

Niet dat ik tegen verandering ben hoor! Kees Boeke zei al: je moet met je tijd meegaan. Je moet je onderwijs aanpassen aan het kind. Ik werk nu anders dan veertig jaar geleden. Toen kon ik een uur in de kring zitten. Nu mag ik van een vijfjarige vijf minuten concentratie verwachten. Als een activiteit langer duurt zie je toch dat kinderen afhaken. Je gaat voorbij aan je doel. Maar als je dan een verhaal vertelt, dan kunnen ze ineens weer dertig minuten ademloos luisteren. Als je wat vertelt heb je interactie. Dan heb je ze veel meer. Zelfs kinderen die het moeilijk vinden om hun aandacht bij iets te houden gaan naar je luisteren. Je hebt er niet eens een voorleesboek voor

nodig; juist als je uit het hoofd vertelt, heb je meteen hun aandacht.’

Ze vragen wel eens: ieder kind zien en met ieder kind werken naar eigen aard en aanleg, hoe hadden jullie daar toen de tijd voor? En ik weet het niet zo goed. Mijn werk hield natuurlijk nooit op. Er zijn tegenwoordig meer kinderen waar iets mee is en, dat is ook waar, we zien veel meer. En je hebt nu werkgroepen rekenen, schrijven, taal, spelend leren, daar gaat ook veel tijd naartoe. Er zijn veel dingen veranderd. Vroeger deden we huisbezoeken. Dat was heel waardevol om te doen. Je leert de kinderen en de ouders beter begrijpen als je ze thuis leert kennen.

Maar de ‘kosteloos-materiaalkast’ hebben Anita en ik van de vooruitgang gered. Die kast is een geweldige schatkamer. Ik deed er ‘s morgens dingetjes in waarmee ze vrij konden knutselen. Allerlei verpakkingsmateriaal bijvoorbeeld,

mooi gekleurde papiertjes van snoep, kraaltjes, schroeven, kortom, alles wat je eigenlijk zou willen weggooien maar waar je toch van weet: *dit roept iets op*. Ze maakten met die spulletjes de mooiste dingen en dat kon doordat ik ze vrij liet. Zo kunnen ze hun eigen creativiteit ontwikkelen. Die verschillende materialen zorgen natuurlijk voor moeilijkheden waar ze oplossingen voor moeten zoeken. Dus moeten ze hulp leren vragen en met elkaar samenwerken. Ze leren echt om zelf dingen uit te vinden. Allerlei ontwikkelingsgebieden komen aan bod. In samenhang probleemoplossend leren: dat kan door geen enkele methode vervangen worden.

Zelf oplossingen zoeken doen wij ook. Want hoe help je kinderen die zich moeilijk kunnen concentreren? Wat heeft zo’n kind nodig?

Soms koop ik dan een buil rijst en doe er een zacht lapje overheen. Dat leggen ze dan op hun schoot. Dan kunnen ze stil

‘De wereld staat voor je open als je met pensioen bent. Misschien ga ik wel schimmentheater doen en voorstellingen geven.’

zitten. Dat vind ik het leuke van het vak: zoeken naar een manier om ze te helpen. Dat er geen kind buiten valt, hoort bij een gemeenschap. Weet je hoe belangrijk dat is voor een kind? De gemeenschap betekent: zorg hebben voor elkaar. Daar gaat het om.

Ik hoop dat ik de kinderen dat ook zelf meegegeven heb: dat ze voelen dat ze bij elkaar thuishoren. En dat ze hebben

geleerd dat je je veilig mag ontwikkelen in jouw tempo, op jouw manier.’

Heidi kan nog uren doorpraten over haar werk. Komt er een boekje met persoonlijke tips voor het kleuteronderwijs? Ze lacht.

‘Niet alleen voor het kleuteronderwijs. De wereld staat voor je open als je met pensioen bent. Ik weet het niet. Misschien ga ik wel schimmentheater doen en voorstellingen geven. Of misschien ga ik jongere collega’s begeleiden. Of verhalen vertellen op De Werkplaats. Er is werk te over. En ik ben nog jong, toch?’

Ja. Zo jong van geest, zo sprankelend vol van haar werk, maar toch: in maart neemt Heidi afscheid.

Ze zal het werk en de kinderen verschrikkelijk missen.

Heidi, namens alle ouders, kinderen en medewerkers: dank je wel voor jouw bijdrage aan De Werkplaats!

Foto's: archief Heidi Slagter

Mensengemeenschap

Beste werker, oud-werker, vrienden van De Werkplaats,

Een onverwacht schrijven: ik verontschuldig me voor mijn vrijpostigheid, maar je kent mij, heilige huisjes heb ik niet en spaar ik niet.

Toen ik begreep dat in dit nummer de Kindergemeenschap centraal staat, moest ik wel reageren.

Ik ben immers al langere tijd bezorgd over de koers van mijn school en ook het beeld dat in mijn biografie van mij schetst wordt bevalt me maar half. Voor je het weet word je als een malle *wappie* weggezet.

Ik ben me er natuurlijk van bewust dat mijn gedachten over de Kindergemeenschap met de ogen en opvattingen van nu een geheel andere inschatting mogelijk maken dan in de tijd waarin wij leefden en werkten. Je kunt je vermoedelijk nauwelijks voorstellen wat het betekent om een ideaal van naastenliefde en vreedzaam samenleven voor te leven in een tijd van twee wereldoorlogen, grote armoede en werkloosheid als gevolg van een enorme economische crisis. We geloofden in een nieuwe toekomst, in de mogelijkheid van een betere wereld. Ik noem Walden, de gemeenschap van mijn vriend Frederik van Eeden, ik noem de gemeenschap

van Krishnamurti in Ommen, ik noem Tolstoj, Oespenski, Maria Montessori; wij waren met velen en we geloofden en we hadden hoop.

Het mag waar zijn dat Betty en ik wellicht al te orthodox in de leer waren en onze eigen kinderen aan hetzelfde regiem onderwierpen dat wij predikten en van onszelf verlangden, maar het ontbrak ons nooit aan liefde. Wij denken dat onze liefde een groter goed is dan willens en wetens op kosten van zwakkeren je eigen loopbaan en welvaart zoeken. Wij waren - anders dan veel andere vernieuwers en revolutionairen - geen praatjesmakers

“De eerste vraag stelde God aan Adam toen hij zich na het eten van Eva’s appel uit schaamte voor Hem in de struiken van het Paradijs verborg: Adam, waar ben je?”

“De gemeenschap is onze veiligheid, onze gezelligheid, onze identiteit.”

en salonsocialisten: wij stonden dag en nacht 'met onze poten in de klei'.

Ik zeg dit omdat het makkelijk is ons leven en werken op De Werkplaats onder een vergrootglas te leggen en vervolgens vast te stellen dat er veel beter had gekund. We hebben iets gebouwd met ons hart en onze beste krachten. En ik weet dat onze Werkplaats het werk is van mensen die in hun jaren - net als wij in onze tijd - hun beste krachten gaven aan het ideaal om jonge mensen op te voeden tot krachtige, eerlijke, lieve, geestelijk verdiepte mensen met een harmonische ontwikkeling die leert om het dierlijke in ons te beteugelen en de instinctieve zelfhandhaving te vervangen door een liefdevolle zorg voor anderen. Maar is het niet letterlijk van levensbelang om ook in deze tijd van eenzaam-

heid, vreemdelingenhaat, ongelijkheid, klimaatverandering, armoede en oorlog de drang naar bezit, macht en plat consumptisme te overwinnen en in plaats daarvan onze jonge mensen op te voeden tot een echt-en-eerlijk dienen van het grote, gemeenschappelijke belang? Onze Werkplaats is geen cijferfabriek, geen inspectieslaaf, maar een levensschool.

Ik hoop natuurlijk dat je als kind van een nieuwe eeuw vooral optimistisch bent gebleven en niet door de tekenen van de tijd, hoe alarmerend ook, aan gemakzuchtig cynisme en geestelijke luiheid ten prooi bent gevallen. Mogelijk is het al lang geleden dat je je nog als een onschuldige oliebol in het oudbakken Werkplaatsvet lag te ontplooiën. Na jou zijn misschien alweer zoveel nieuwe werkers de wereld inge-

stapt. Bovendien is er sindsdien zoveel veranderd en gebeurd: schoolgebouwen, besturen, rectoren en medewerkers kwamen en gingen, en kwamen weer. Ik zag dat alles aan en besepte steeds beter dat het niet mogelijk is een continuüm te maken waar werkers allen gelijk van kunnen profiteren. De Werkplaats is geen jaar hetzelfde geweest en de 'opportunity's', zoals die tegenwoordig heten, zijn ieder jaar anders. Wij bouwden toen en jullie medewerkers bouwen nu werkelijk jaarlijks als het ware aan een zandkasteel dat tegelijkertijd nieuw wordt én wegslijt en inzakt; het lijkt daardoor wel steeds hetzelfde kasteel, maar het is het niet. Wat naar ik hoop wel onveranderd is: de wil, de inspiratie, de vastberadenheid om kinderen tijdens hun kwetsbaarste jaren in een klein paradijs op te voeden waarin ze niet alleen een diploma

kunnen bemachtigen dat toegang geeft tot vervolgopleidingen, maar waarin ze ook leren nadenken over de twee grote levensvragen uit het Oude Testament: Adam, waar ben je? En: Ben ik mijn Broeders Hoeder?

De eerste vraag stelde God aan Adam toen hij zich na het eten van Eva's appel uit schaamte voor Hem in de struiken van het Paradijs verborg. Het is een existentiële vraag, aan ieder mens: Adam waar ben je? Ik vertaal de vraag in: mensen-kind, wie ben je? Laat je zien. Kom je uit je schulp, leer op jezelf te vertrouwen en ontplooi de talenten die je van de natuur hebt meegekregen.

De tweede vraag gaat over de oudste zoon van Adam, Kaïn. Kaïn sloeg zijn broer Abel dood, je kent het verhaal vast. Motieven: verongelijkheid, jaloezie. God vroeg aan Kaïn: waar is je broeder? Antwoord van Kaïn: Ben ik mijn broeders Hoeder? Moeten we zorg hebben voor elkaar?

Adam zijn, in het volle bewustzijn van je naaktheid, is je niet verstoppen voor de transcendente essentie van je leven (hoe je die ook maar noemt) en je ontwikkelen naar aard en vermogen. Kaïn zijn is beseffen dat je inderdaad als gemeenschapslid hoeder bent van je broeder en zuster.

In onze Werkplaats kwamen deze twee vragen samen in: worden wie je bent als lid van de gemeenschap. Ons onderwijs hoopt kinderen te leren dat mensen ertoe doen, dat je er zelf toe doet, dat je bij machte bent met de talenten die je hebt ontdekt bij te dragen aan de noden van de wereld en dat dat nodig is en goed is. Ik weet dat een roeping in deze tijd uit de mode is en dat de mens denkt dat hij zijn eigen merk is, of nog erger: zichzelf genoeg is. Maar kijk in je ziel, ga voor de spiegel staan en zie onder ogen dat je niet leeft voor jezelf.

Je bent op De Werkplaats pas echt geslaagd wanneer je je diploma waar maakt en wat je hebt geleerd uitdraagt in je eigen leven en werk. Je merkt: ik ben nog net zo gegrepen als in 1920. Mijn geloof in het belang van onderwijs is niet veranderd. Ik weet dat wij in jullie zielen maar heel kleine zaadjes planten, maar je kent zeker Jezus' vergelijking van het mosterdzaadje? Hij zei: het koninkrijk der hemelen is gelijk aan een mosterdzaad, dat iemand nam en in zijn akker zaaide. Dat is wel het kleinste van al de zaden, maar als het opgegroeid is, is het het grootste van de tuingewassen en het wordt een boom, zodat de vogels in de lucht een nest komen maken in zijn takken. Zo is het met de les van de liefde. En dat is niet alleen de les van je ouders maar ook de les van de gemeenschap

waarin je opgroeit. De gemeenschap is de bron, de wieg, de grond en het graf van ons bestaan. Niemand staat boven de gemeenschap, ik ook niet, al hield ik graag toezicht. De gemeenschap is onze veiligheid, onze gezelligheid, onze identiteit. Jij bent niemand zonder gemeenschap. Het is de hoeksteen van onze Werkplaats Kindergemeenschap deze gedachte vorm te geven, te bewaken en te verdedigen.

De gedroomde mensen van mijn school zijn de mensen die met hand en tand, hart en ziel ploeteren, stellig niet alles even goed doen, maar wel leven in overgave aan wat ze geloven dat goed en rechtvaardig is, in overgave aan de liefde. Het zijn de stille krachten, de kleine liefdesuitdragers die juist vanwege hun overgave aan hun roeping geen tijd vinden en ook geen noodzaak hebben om opvallend te zijn.

Dat zijn de werkers die handen en voeten geven aan ons ideaal waarlijk mens te zijn van de mensengemeenschap. Stel, beste lezer, de school ontving zo'n brief, wat zouden we antwoorden?

Kees Boeke (met medewerking van Marijn Backer)

Foto's: Marijn Backer

